

SPÄTNÁ VÄZBA VO VÝCHOVNO-VZDELÁVACOM PROCESE

Proces formálneho vzdelávania, ktoré sa realizuje v školskom prostredí má vlastnú postupnosť. Ciele, stratégie, dynamika hodiny a spätná väzba sú termíny, ktoré neodmysliteľne súvisia s vyučovacou hodinou.

Pri pohľade na spätnú väzbu je zrejmé, že má veľa podôb, ktoré súvisia s predmetom spätnej väzby. Tými môže byť kognitívna, afektívna alebo psychomotorická zložka vyučovacieho procesu. Je preto zrejmé, že tak ako sa líši pôsobenie učiteľa vzhľadom na jednotlivé zložky procesu učenia, odlišujú sa i techniky spätnej väzby a metódy kontroly.

V zásade existujú dve formy spätnej väzby a to individuálna alebo skupinová spätná väzba.

Pre obidve formy je charakteristické zámerné prehodnotenie niektorej alebo všetkých zložiek vyučovacieho procesu tak, aby pomocou učiteľa žiak dospel k vlastnej reflexii svojho učenia sa. Rozdiel je vo využívaní techník, ktorými učiteľ riadi spätnú väzbu.

Základnými metódami spätnej väzby z pozície učiteľa sú **pozorovanie** a **kladenie otázok**. Pozorovanie je systematické získavanie informácií o vlastnej práci ako i práci žiakov. Sprewádza ho kladenie otázok na získanie informácií o obsahu učiva, metódach, pochopení učiva, záujmu o učenie, prípadných chybách ale i zážitkoch a vnímaní seba a iných.

Obidve metódy je možné zasadiť do rôznych aktivít a techník, ktoré majú ciele pedagógický zámer. Častokrát sú vnímané „iba ako hry“, s čím nemožno plne súhlasiť. Spätná väzba nám pomáha zistiť i to, nakoľko sme dovolili, aby žiaci prežívali obsah okrem vedomostnej zložky i v ďalších rovinách, ktoré im umožnia spracovať skúsenosť a uviesť ju do života.

Je pravdou, že bez kladenia otázok nemusíme od žiakov zistiť odpoveď. Našou úlohou je predchádzať znehodnoteniu spätnej väzby kladením stereotypných otázok. Otázky majú byť zahájením komunikácie a majú byť ciele. Často sa môže stať, že učiteľ hodnotí iba odpovede žiakov na otázky, ale nehodnotí impulz a formuláciu svojej konkrétnej otázky. Položiť v správnu chvíľu správnu otázku je umenie, ktorému sa učíme po celý život a vo vyučovacom procese to platí dvojnásobne. Technika „4 P“ je vhodnou ponukou systému kladenia otázok na priebeh, pocity, poznatky a príležitosti i na hodinách náboženstva. Jej výhodou je vyváženosť spätnej väzby na všetky zložky vyučovacieho procesu.

Príklad otázok:

Priebeh: Čo bolo najzaujímavejšie? Čo bolo zdĺhavé?

Pocity: Ako sa naplnili očakávania z napr. práce v skupinách atď.? V ktorej časti hodiny si bol najmenej/najviac zapojený?

Poznatky: Kto ...? Čo je ...? Kde sa odohrával príbeh ...? Ktorý pojem je pre teba najdôležitejší? Naformuluj vetu, ktorá je pre teba odkazom z dnešnej hodiny.

Príležitosti: Aké možnosti ponúkla dnešná téma? (napr. diskusia, práca v skupine, odpoveď na otázky a pod.) Ktoré šance si nevyužil počas hodiny?

Využívanie otvorených, zatvorených, priamych a nepriamych otázok je známou oblasťou práce učiteľa a preto sa nimi nebudeme zaoberať. Zameriame sa na širší svet otázok, ktorý slúži ako jemný nástroj v rukách učiteľa a cielene je pomerne málo využívaný.

Skôr ako zadáme otázku, skomentujeme reálnu situáciu. Otázka sa tým viac zvýrazní, odsadí od predchádzajúcej činnosti alebo pomôže zdôrazniť skutočnosť, ku ktorej chceme dospieť.

Napr. Všetci sme sa doteraz vyjadrovali k správaniu mladšieho syna v príbehu márnotravný syn. Skúsme sa vyjadriť k správaniu otca a porovnajme jeho postoj k mladšiemu a staršiemu synovi.

Inou možnosťou je rekapitulovať danú situáciu a počas otázok zameraných na poznatky klásť aj uisťujúce otázky, napr. Rozumel som tomu dobre, že nikoho z vás žiadna iná možnosť nenapadla? Podľa teba sa mohla situácia riešiť aj ináč?

Používanie priamych názorov obohacuje spätnú väzbu v každej oblasti vyučovacieho procesu. Vo vedomostnej oblasti môže sa jednať o konfrontáciu a súvis príbehu alebo udalosti s aktuálnym správaním. Napr. Myslím, že otec v tomto príbehu riešil postoj k synom správne a hlavne nikomu nechcel a ani neuškodil. Pomôckou pre priame názory má byť i správne naformulovaná otázka učiteľa, na ktorú žiaci dokážu adekvátne reagovať. Napr. Ako hodnotíte postoje otca vo vzťahu k synom a ako postoje rodičov vo vzťahu k svojim deťom?

Príklady techník:

Ďalší uzol

Pomôcky: špagáty pre každého žiaka

Žiaci sedia v kruhu a každý má svoj špagát (dĺžka 2-3 m). Povrazy sa potom jedným koncom spoja tak, že v strede je uzol a druhý koniec drží žiak. Na pripravené otázky a názory, ktoré sú predmetom spätnej väzby žiaci reagujú tak, že za každý príspevok si ten ktorý žiak na svojom špagáte urobí uzol. Každý môže mať najviac napr. 3 uzly. Viac sa zapojiť nemôže, iba počúva. Uzol skraca vzdialenosť špagátu a tak sa kruh zmenšuje, žiaci sa k sebe približujú.

Kamienky (kamenný rám)

Pomôcky: ploché kamienky po 2 kusy pre každého

V závere hodiny si žiaci môžu posadať do kruhu. Každý má v ruke po dva kamienky. V strede môže byť obraz, ktorý je výpoveďou o obsahu hodiny (napr. biblický príbeh, sviatosť, čnosť, hlavná pravda a pod.). Učiteľ má pripravených dostatočný počet otázok, teda dvojnásobný počet ako je počet žiakov. Po zadaní otázky vyzve konkrétneho žiaka k odpovedi. Iný žiak môže ešte danú odpoveď rozšíriť. Každý, kto odpovedal, položí svoj kamienok okolo obrazu, čím sa postupne vytvára kamenný rám. Žiak môže odpovedať iba dvakrát. Učiteľ môže pravidlá hry meniť, napr. na zadanú otázku môžu všetci čo vedia odpoveď položiť svoj kamienok okolo obrazu alebo učiteľ zadáva jednu otázku iba chlapcom, druhý iba dievčatám a podobne.

Učiace kruhy

Pomôcky: 4 špagáty (dĺžka 1,5-2 m) uložené samostatne do tvaru kruhu, v každom kruhu jeden nápis s nasledovnou otázkou: Čo som sa naučil? Čo ma najviac zaujalo? Čo ma vôbec nezaujímalo? Čo som nepochopil?

Žiaci sa rozhodnú na ktorú otázku chcú zareagovať, každý si vyberie jednu. Potom postupne prichádzajú ku kruhom, vstúpia do zvoleného kruhu a odpovedajú. Na uvedenú spätnú väzbu možno žiakov pripraviť, aby už počas hodiny pripravovali odpovede. Záleží od zručností žiakov a je možné určiť aj iné pravidlá, napr. že každý môže vstúpiť do dvoch kruhov a reagovať na dve otázky a pod.

Výmenný trh

Pomôcky: pre každú dvojicu hárok papiera

Žiaci sa rozdelia do dvojíc. Jeden z dvojice rozpráva, čo sa na hodine naučil, druhý to zapisuje. Zapisovateľ má právo zasahovať a prípadne opravovať to, čo by mohlo byť chybné. Po ukončení činnosti prečíta žiak zápis, ktorí ostatní žiaci prehodnotia.

Schody do neba

Pomôcky: 4 kartičky pre každého žiaka

Každý žiak má na lavici počas hodiny 4 kartičky, na ktoré si od začiatku hodiny zapisuje najdôležitejšie poznatky. V závere hodiny učiteľ nakreslí na tabuľu schody. Každý postupne zaradí do schodov svoje záznamy. Začína od toho, čo je pre neho najviac dôležité, dá na najvyšší schod a postupne menej dôležité dá nižšie. Rekapituláciou a zopakovaním zápisov má učiteľ a žiaci spätnú väzbu na obsahovú časť vyučovacej hodiny.

Papierové bubliny, otázniky, výkričníky

Pomôcky: kartičky s predkreslenou bublinou, otáznikom a výkričníkom pre každého žiaka

Každý má na lavici na kartičkách pripravenú čistú bublinu, otáznik a výkričník. Počas hodiny zapíše do bubliny to, čo ho vnútorne oslovuje, do otáznika zapíše, čo sa chce v súvislosti s témou ešte dozvedieť a do výkričníka zapíše, čo je zvlášť dôležité pre jeho život. V závere hodiny každý žiak prečíta svoj zápis.

Štyri otázky

V závere hodiny každý žiak odpovedá na štyri otázky:

- Čo ma najviac zaujalo z prečítaného textu?
- Čo ma najviac zaujalo z počutého slova (od učiteľa, od žiakov)?
- Čo ma napadlo v súvislosti s preberanou témou?
- Čo bolo dôležité pre môj vlastný život?

Učiteľ môže obmieňať zadania na spätnú väzbu podľa náročnosti témy a pod.

Spracovala: Klára Soľanová

Použitá literatúra:

Eva Reitmayerová, Věra Broumová : Cílená zpětná väzba, Portál 2007

KO_2013_2014_č_2